

יצחק-לייב פרץ

נעילה אין גיהנום

(הומאָרעסקע)

איינמאל, אין אַ גאַנץ געוויינלעכן טאָג, אָן אַ יריד, אָן אַ טאָרג, האָבן די מאַרקלייט דערהערט אַ געקלאַפּערייַ פֿון רעדער און אַ געשפּריצערייַ פֿון בלאָטע הינטער דער שטאָט. אינטערעסאַנט, ווער עס פֿאַרט אָן. אַ פֿערד און בודקע קומט! באַלד אָבער, ווי די פֿערד און בודקע איז אין מאַרק אַריין, האָבן זיך אַלע אָפּגעווענדט אָן אַ זייט מיט אַ געמיש פֿון אָפּשיי, שרעק און צאָרן. מען האָט די פֿערד און בודקע דערקענט. דאָס פֿאַרט דורך פֿון דערבייַקן שטעטל אין גובערניע אַריין -- דער מסר פֿון דאָרט! איין גאָט ווייסט, וועמען ער וועט צורעכט מאַכן.

פלוצלינג ווערט עפעס שטיל. נישט ווילנדיק קוקט מען זיך אום: די בודקע שטייט, דאָס פֿערד מיטן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ ניפט פֿויל פֿון בלאָטע וואָסער, און דער מסר איז אַרונטערגעפֿאַלן אויפֿן געזעס און ליגט אויסגעצויגן.

פֿאַרט אַ נפֿש, לויפֿט מען צו - טויט, ווי אַלע טויטע. דער אָנגעקומענער מומחה זאָגט: פֿאַרטיק! חבֿרה-לייט נעמען זיך צום מת-מיצווה....

גייט פֿערד און בודקע אויף קבֿורה-געלט, מען באַהאַלט דעם מסר, וווּ עס איז אים געקומען, און לאַפּיטוטן, וואָס וווּ מען זעט זיי נישט, גייען זיי אויף, כאַפֿן די נשמה צום גיהנום און געבן זי איבער צו די טויער-לייט. פֿאַרהאַלט מען דעם מסר אַ וויילע אין טויער, און דער טויער לאַפּיטוט, וואָס פֿירט די ביכער פֿון אַריין און אַרויס אין גיהנום, פֿרעגט אויס, געלאַנגוויילט און געניצנדיק, און פֿאַרשרייבט מיט אַ פֿוילער פען אין בוך אַריין: ווער, ווען און וואָס.

דער מסר -- אין גיהנום אויס בריה! -- ענטפֿערט:

דאָרט און דאָרט געבוירן, דאָ און דאָ אַן איידעם געוואָרן, קעסט
געגעסן, נאָך קעסט געלאָזט דאָס ווייב אַן אגונה מיט קינדער און
אַריבערגעכאַפט זיך אַהין און אַהין און האָט זיך גענומען צו דער
פרנסה, וואָס ער האָט געפֿירט, ביז עס איז נישט פֿול געוואָרן די
מאָס.

פונקט איז ער דעמאָלט דורכגעפֿאַרן אויף זיין פֿערד און בודקע
איבערן מאַרק פֿון לע-האַ-דאָ-מ.

דאָ איז פלוצלינג דער לאַפּיטוט, וואָס פֿירט אין גיהינם-טויער די
מעטריקל ביכער, אינמיטן פֿון אַ גענעץ פֿאַראינטערעסירט געוואָרן:

- ווי זאָגסטו? לע-האַ - - -

- לעהאַדאָם! -- חזירט איבער דער מסר.

דער טויער-לאַפּיטוט רויטלט זיך אויפֿן פּאַנים, אין די אייגעלעך
באַווייזן זיך ליכטלעך פֿון פֿאַרווונדערונג:

- געהערט פֿון אַזאַ שטעטל? -- ווענדט ער זיך צו זיינע געהילפֿן.

יענע דריקן די אַקסל, שאַקלען מיט די קעפּ אין דער ברייט מיט
אַרויסגעשטרעקטע צינגער.

- נישט געהערט.

פֿאַראַן אַזאַ שטעטל?

אין גיהינם האָט יעדע קהילה איר בוך, אויסגעשטעלט זענען די
ביכער לויטן א' - בעת. יעדעס אות האָט איר שאַנק. מען קוקט דורך
אַלע ביכער פֿון דער ל': לובלין, לעמבערג, ליפּציק, -- וואָס איר
ווילט, קיין לעהאַדאָם!

- דאָך פֿאַראַן! -- זאָגט דער מסר. -- אַ שטעטל אין פוילן!

- פֿון נעכטן, פֿון אייערנעכטן?

- ניין. שוין פֿון אַ יאָר טוואַנציק. דער פּריץ האָט אויפֿגעבויט, צוויי ירידים געגעבן. פֿאַראַן אַ שיל, אַ בת-מדרש, אַ באַד, און אַ מיקווה... צוויי טרייפֿענע שענקען...

- איז שוין אַמאָל עמעץ געווען פֿון לעהאַדאַם? -- פֿרעגט איבער דער טויער-מאַן זיינע געהילפֿן.

- קיינמאָל נישט! -- ענטפֿערט מען.

- וואָס, דאָרט שטאַרבט מען נישט? -- פֿרעגט מען דעם מסר.

- פֿאַרוואָס זאָל מען נישט שטאַרבן? -- פֿרעגט ער גאַנץ ייִדיש לעך צוריק. -- ענגע און דושנע חדרים, אַ מיקווה, וווּ מען קאָן דעם אָטעם נישט כאַפֿן. דאָס גאַנצע שטעטל, ווי אַ זומפֿ!

עס איז אַרויף אויף מסר-לשון....

- אַ בית-החיים פֿאַראַן! חבֿרה קדישאַ שינדט די הויט. ערשט נישט לאַנג אפֿילו (דערמאָנט ער זיך) אַן אונטערגאַנג געווען....

דער מסר באַשטימט מען, וווּ מען דאַרף, און וועגן דעם שטעטל לעהאַדאַם גיט מען צו וויסן, וווּ מען דאַרף, עס מוז דאָך עפעס זיין. אַ צוואַנציק יאָריק שטעטל, און מיט אַן אונטערגאַנג -- און קיין איין מת פֿון דאָרט.

שיקט מען אַרויף שלוחים געווייר ווערן, וואָס דאָס באַטייט. פֿלען די שלוחים אַרויף און קומען נאָך אַ צייט צוריק....

- אמת!

און די זאך איז די: אַ שטעטל ווי אַלע שטעטלעך, מיט אַ ביסל מיצווהת און מעשים-טובֿים און אַ סך זינד. פרנסה; דער יצר-הרע גייט אויך נישט ליידיק. עלע וואָס דען? אַ בעל-תפֿילה האָבן זיי שוין אַזוינעם! ער אַליין -- גאָרנישט! ממש אַ קול! נאָר אַ קול נגינה האָט ער, אַזאַ וויינענדיק האַרציק קול, וואָס זאַפט זיך אַריין אין די הערצער פֿון אייזן און מאַכט זיי צעגליין, ווי אַ וואַקס. און קוים שטעלט ער זיך צום עמוד -- טוט דער עולם מיט אַמאָל תשובֿה, און מיטן גאַנצן האַרץ, אַלע ווי איין מענטש און אַלץ ווערט אויוון

אָפּגעמעקט און פֿאַרגעסן, און די טויערן פֿון גן-עדן שטייען אָפֿן פֿאַר
גאַנץ לעהאַדאַם. קומט איינער און זאָגט פֿון לעהאַדאַם : פֿרעגט מען
שוין נישט איבער!

פֿאַרשטייט זיך, אַז פֿאַרן גיהנום איז עס קיין עסק נישט, און דאָס
געשעפֿט נעמט אויף זיך דער בעל-דבֿר אַליין. ער וועט שוין מיט אים
פֿאַרטיק ווערן.

וואָס טוט ער, דער בעל-דבֿר?

לאָזט ער זיך ברענגען פֿון דער וועלט אַראָפּ אַ לעבעדיקן קאַלקוטער
האַן מיט אַ קאַם רויט שברויט און שטעלן פֿאַר זיך אויפֿן טיש.

דער האָן, אַ צעשראַקענער און אָפהענטיקער אין אַזאַ נייער סבֿיבֿה,
האַט זיך סײַ-ווי-סײַ קיין ריר נישט געטאָן, און דער בעל-דבֿר נעמט
נאָך, ימח שמו, און קרייט אים אַרום, און זיצט פֿאַר אים, און לאָזט
פֿון אים און זײַן רויטן קאַם קיין אויג נישט אַראָפּ, אַזוי לאַנג און
אַזוי ברייט, ביז עס איז אָנגעקומען די "רגע-באפּו," און דער רויטער
קאַם איז ווייַס געוואָרן ווי אַ קאַלד. זעט ער, אַז אויבן דער קבֿיכול
איז אַרײַן אין רעכטן גרימצאָרן, גיט ער, ימח שמו, אַן אויסגעשרײַ :

- זאָל ער זײַן קול נגינה פֿאַרלירן! ביזן טויט אַרײַן!

וועמען ער האָט געמיינט, ווייסט איר דאָך, און איידער דער קאַם פֿון
קאַלקוטער האָן איז צוריק רויט געוואָרן, האָט שוין דער בעל-תפֿילה
פֿון לעהאַדאַם זײַן כל נגינה פֿאַרלוירן. געשלאָגן געוואָרן דער האַלדז,
קוים וואָס ער ברענגט אַרויס אַ וואָרט.

געוויסט, פֿון וואָנען די מעשה שטאַמט, האָט מען. דאָס הייסט : גוטע
יידן האָבן געוויסט, אויך אפֿשר נישט אַלע. נאָר ווער וועט אים
אַזוינס אויסזאָגן, אַז מען ווייסט? -- עס איז פֿאַרפֿאַלן. וואָלט דער
בעל-תפֿילה אַליין עפעס געווען, וואָלט מען געקאָנט פועל-יוצא זײַן,
אַבער אַז ער אַליין איז אַ קל, אַ גאָרנישט....

פֿאַרט ער אַרויס פֿון איין גוטן ייד צום צווייטן -- און גאָרנישט.
איינמאָל האָט ער זיך אָבער צוגעשטעלט צום אַפטער צדיק, נישט

אָפצורייסן. ער וועט נישט אַרויסגיין פֿון שטוב. און אַ צער צוצוזען
איז. וויל אים דער אָפטער טרייסטן :

- זיי וויסן, זאָגט ער, אַז דיין הייזעריקייט וועט גאָר זיין ביז פטירה.
ווידוי וועסטו זאָגן מיט אַ לויטער קול, אַז מען וועט הערן אין אַלע
הימלען.

- און ביזאַהין?

- איז פֿאַרפֿאַלן!

שטייט ער נאָכאַמאָל צו :

- פֿאַרוואָס, רבי? פֿאַר ווען?....

און מאַטערט אַזוי לאַנג, ביז דער אָפטער צדיק האָט אים אַלץ
אויסגעזאָגט :

- אויב אַזוי -- שרייט אויס דער הייזעריקער בעל-תפילה -- וועל איך
מיד נוקם זיין. - און לויפֿט אַרויס....

- ווי אַזוי און אָן וועמען?

רופֿט אויס דער צדיק ; זיין געביין איז שוין אָבער נישטאָ.

דאָס איז געווען דינסטיק, אַנדערע זאָגן :

מיטוואָך, און דאָנערשטיק פֿאַרן אָונט, די פֿישער פֿון אָפט גייען צום
וואַסער פֿיש כאַפֿן לכבוד שבת. די נעץ ווערט שווער, מען ציט אַרויס :
דער בעל-תפילה, אַ דערטרונקענער!

ער האָט זיך פֿון בריקל אַראָפּ אין וואַסער אַריינגעוואָרפֿן. פֿאַר ווידוי
זאָגן, האָט ער זיין קול נגינה, ווי דער אָפטער צדיק האָט'ם מפתח
געווען, צוריק באַקומען, ווייל דער באַל-דבֿר האָט געזאָגט : ביזן טויט
אַריין! נאָר ער האָט אינעם פֿאַלן און טרינקען קיין ווידוי נישט
געזאָגט און דאָס קול איז זיך באַהאַלטן, און דאָס איז זיין נקמה
געווען, ווי איר וועט ווייטער זען....

דער בעל-תפילה טוט מען זיין רעכט, ווי אַ מאַבד-עצמו-לדעת, און די לאַפּיטוטן כאַפּן די נשמה אין גיהנם אַרײַן. אין טויער, מען פֿרעגט, ער ענטפֿערט נישט. מען דערלאַנגט אים מיט אַ שפּיז, מיט אַ ברענענדיקער קויל -- ער שווייגט.

- נעמט אים אַזוי!

מען ווייסט דאָך, ווער, און וואָס; מען האָט דאָך אויף אים געלאָקערט. פֿירט מען אים אַרײַן, ווי מען דאַרף, שטעלט מען אים בײַ אַ קעסל, וואָס מען הייצט אונטער פֿון זײַנעט וועגן, ער וועט אויפֿקאָכן, וועט מען אים אַרײַנוואַרפֿן! און ער דערווייל גיט אַ כאַפּ דעם גראַבן פֿינגער צום גאַרגל און גיט אַ לאַז אַרויס:

- יתגדל!

דעם קדיש פֿון נעילה....

ער זאָגט -- און דאָס קול שטאַרקט זיך און צעגייט זיך אויף אַלע זײַטן, ווי אַמאָל, נאָך בעסער, נאָך זיסער, נאָך האַרציקער ווי אַמאָל.... און אין די קעסלען, פֿון וואַנען עס האָט זיך געהערט ביז אַהער גערויש, געשריי און געיאָמער, ווערט פּלוצלינג שטיל, דערנאָך הייבט מען אָן אונטערצוהאַלטן. די דעקן הייבן זיך אויף, קעפּ שטופן זיך אַרויס, אַפּגעברענטע מײלער האַלטן אונטער....

די לאַפּיטוטן בײַ די קעסלען זאָגן נישט נאָך, אָבער פֿאַרטומלט און דערשראָקן האָבן זיי זיך אינגאַנצן פֿאַרלוירן, און בלייבן שטיין, ווער מיט אַ שייט האַלץ, צום אונטערוואַרפֿן, ווער מיט אַן אייזן צום אונטערשאַרן דאָס פֿײַער, ווער מיט אַן אייזערנעם גאָפּל צום אויסמישן -- אין די הענט, די מײלער אָפֿן, די צונגען אַרויסגעלאָזן, די פּנימער אַרויסגעקרומט, די אויגאַנעס קײלעכדיק. אַנדערע פֿאַלן אַרײַן אין אַ מין נישט און פֿאַלן, און וואַרפֿן זיך אויף דער ערד.... און דער זאָגט נעילה און זאָגט.... און דאָס פֿײַער פֿון אונטער די קעסלעך גייט אויס, לעשט זיך.... די מתים הייבן אָן אַרויסצוקריכן....

ער זאָגט, דער עולם נאָך, און מיט האַרץ, מיטן גאַנצן האַרץ. און די לייבער, וואָס ווייטער אין דער תפילה, היילן זיך, ווערן גאַנץ, פֿליישן

בֹּאָהעֶפֶטן זיך, הויטן טאָפּוואַקסן צוזאַמען, און אויסגעלייטערט
ווערן זיי....

און ווען עס קומט אין דער הויכער שמנה-עשרה צו "מחיה-מתים",
ווערן פלוצלינג אלע ממש ווי לעבעדיק, ווי ערשט געקומענע. און זיי
זאָגן מיט איין קול נאָך: אמן. און ביים אמן, יהי שמי רבה.... ווערט
אַזוי געפילדערט, אַז די הימלען אין דער הויך עפֿענען זיך, און די
תשובֿה פֿון רשעים דערגרייכט צום זיבעטן הימל, צום פיסא-הכבוד
צו, אין אַ ש״ס-רצון איז געווען, אַ פנים, אין אלע רשעים, שוין
אייגנטלעך צדיקים, האָבן פלוצלינג פֿליגל באַקומען און איינס נאָכן
אַנדערן פֿון גיהנום אַרויסגעפֿלויגן און די טויערן פֿון גן-עדן פֿאַר זיך
אַפֿן געפֿונעם....

געבליבן אין גיהנום זענען נאָר די לאַפּיטוטן, וואָס האָבן זיך
געוואָרפֿן אין דער ניכפה און געקוילערט זיך אויף דער ערד, און דער
בעל-תפֿילה אַליין, וואָס ווי ער איז געשטאַנען, איס ער שטיין
געבליבן....

אַלע, ווי ביים לעבן, האָט ער צו תשובֿה געברענגט, ער אַליין האָט
קיין רעכטע תשובֿה נישט געקענט טון. און -- אַ מאַבד-עצמו-לדעת:

מיט דער צייט איז דאָס גיהנום צוריק פֿול געוואָרן. מען האָט
צוגעבויט, און ס'איז ווידער ענג. --